

Felméry Zoltán:¹ A szervezett bűnözés hatása az európai gazdasági és társadalmi helyzetre

A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló 2021. évi Europol jelentés ismertetése

Vezetői összefoglaló

- A szervezett bűnözői csoportokról elmondhatjuk, hogy 40 százalékuk hagyományos módon, hierarchikusan szervezett, körülbelül 60 százalékukra azonban már a hálózatosodás a jellemző.
- A hálózatosodás egyik fő jellemzője, amire a koronavírus járvány még rá is erősített, hogy ezek a csoportok nagyon agilisan működnek és kihasználják a környezetük bármilyen változásait.
- Jellemző rájuk a nemzetköziesedés, mára 10 csoportból 7 legalább három országban is aktív.
- A fizikai erőszak alkalmazása a csoportok részéről mind a használat gyakorisága, mind annak súlyossága tekintetében érezhetően növekedett az elmúlt négy évben.
- A szervezett bűnözői körök számára az információs technológia használata továbbra is kulcsfontosságú. Kijelenthetjük, hogy ma már csak elvétve létezik olyan bűnözői tevékenység, amely valamekkora mértékben ne rendelkezne online elemekkel.
- A becslések szerint a szervezett bűnözői körök 60 százaléka érintett valamilyen korrupciós cselekményben. 80 százalékuk használ, 50 százalékuk pedig maga is tulajdonol legális üzleti struktúrákat. 68 százalékuk pedig biztosan alkalmaz valamilyen pénzmosási tevékenységet.
- A korábbi gazdasági visszaeséssel jellemezhető periódusok tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy a koronavírus járvány érdemi hatást gyakorol a csoportok tevékenységére, és a jövőben elősegíti azok kiterjesztését.

Az Europol 2021 tavaszán, a szervezett bűnözéssel összefüggésben megjelentette a tavalyi év egészét, illetve néhány esetben az azt megelőző hosszabb időszak tendenciáit átfogó értékelését. A jelentés arra az összefoglaló megállapításra jutott, hogy a szervezett bűnözés az európai társadalmak életére továbbra is komoly fenyegetéssel bír, ezáltal pedig képes a közösségek békés életének aláaknázására, valamint komoly pénzügyi károkat okoz az Unió egészének és a tagállamoknak egyaránt. A bűnözők az elmúlt évben kihasználták a változásokat és tiltott tevékenységeiket a válsághelyzethez igazították. A járvány közép- és hosszú távú következményei pedig további sebezhetőséget eredményeznek majd. Az elhúzódozó világjárvány súlyos terhet ró az európai és a globális gazdaságra. Azt prognosztizálhatjuk, hogy a növekvő szegénységgel és társadalmi egyenlőtlenséggel járó gazdasági problémák táptalajként szolgálnak majd a szervezett bűnözés számára. Elemzésünkben összefoglaljuk a jelentés legfontosabb általános megállapításait és a szervezett bűnözés által elkövetett bűncselekmények karakterisztikumait, illetve bemutatjuk a szervezett bűnözés jövőjét érintő legfontosabb tendenciákat.

A korábbiakban nem egy esetben ismertettünk olyan, az Europol által publikált nemzetközi dokumentumokat, amelyek a szervezett bűnözés európai társadalmakra és gazdaságokra gyakorolt hatásának értékelésével foglalkoztak. Legutóbb, a 2020-as év első nyolc hónapját érintően, a szervezett bűnözés koronavírus járványra adott reakcióinak értékelését mutattuk be a magyar olvasóközönség számára.² Ezt követően, 2021 tavaszán, a szervezett bűnözéssel összefüggésben megjelent az év egészét, illetve néhány esetben az azt megelőző hosszabb időszak tendenciáit átfogó értékelés is, amelyet egyaránt fontosnak tartunk az érdeklődőkkel megismertetni. Már csak azért is,

¹ Felméry Zoltán (felmery.zoltan@uni-nke.hu) a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének tudományos munkatársa.

² FELMÉRY Zoltán: [Hogyan hatott a COVID-19 járvány a bűncselekmények alakulására? A 2020. november 11-i Europol jelentés ismertetése](#), [online], forrás: svkk.uni-nke.hu, [2021.09.30.]

mert az Europol által készített legújabb, a súlyos és szervezett bűnözés Európai Unióra jelentett fenyegetéseit számba vevő jelentést³, az abban közreműködők a valaha volt legátfogóbb elemzésnek nevezik. Ezzel az állítással pedig, köszönhetően annak, hogy a 100 oldal terjedelmet meghaladó jelentés elkészítésében közreműködő partnerek nagyságrendileg négyezer kérdőívet töltöttek ki, és a feldolgozott adatmennyiség 2017-hez képest hatvan százalékkal növekedett, magunk is egyetérthetünk. Mivel a jelentés arra az összefoglaló megállapításra jut, hogy a szervezett bűnözés az európai társadalmak életére továbbra is komoly fenyegetéssel bír, ezáltal pedig képes a közösségek békés életének aláaknázásra és komoly pénzügyi károkat okoz az Unió egészének és a tagállamoknak egyaránt, nélkülözhetetlennek tartjuk az ezen értékelés mögött meghúzódó okokat megismerni és azokat másokban is tudatosítani. A szervezett bűnözői tevékenység ugyanis felerősíti a társadalmi kirekesztést, egyes társadalmi csoportok sebezhetőségét és kizsákmányolását, hosszabb távon pedig akár a jogbiztonság részleges, vagy teljes aláásására is vezethet. Az aggodalmak tehát továbbra is indokoltak.

Elemzésünkben a fent hivatkozott jelentést foglaljuk össze, annak legfontosabb megállapításait ismergetjük.⁴ Az Europol tevékenységének, valamint a jelentés által alkalmazott módszertannak a bemutatásra azonban nem térünk ki.⁵ Írásunk első részében a szervezett bűnözői csoportok tevékenységét értékelő legfontosabb általános megállapításokat adjuk közre, míg a második felében az általunk elkövetett bűncselekmények értékelésével foglalkozunk. Állításaink annyiban önkényesek, hogy kizárólag az általunk fontosnak tartott megállapításokra koncentrálunk, néhány bűncselekménytípus bemutatásától most eltekintünk. Írásunk végén pedig a közeljövőben feltételezhetően bekövetkező, a szervezett bűnözés tevékenységére érdemi hatást gyakorló néhány eseményt kívánunk bemutatni.

A jelentés legfontosabb általános megállapításai

Az Europol által készített jelentés alapján, a szervezett bűnözői csoportok tevékenységével összefüggésben, az alábbi állításokat tartjuk kiemelésre érdemesnek.

1. A csoportok struktúrájáról elmondhatjuk, hogy 40 százalékuk hagyományos módon, hierarchikusan szervezett, többségükre, körülbelül 60 százalékukra azonban már a hálózatosodás a jellemző. Mintegy negyedük több, mint tíz éve aktív, a többség ezzel szemben néhány évvel ezelőtt alakult, 30 százalékuk három éven belül. 79 százalékuk hat főnél több tagot számlál, 21 százalékuk azonban 5 fő alatti kisméretű szerveződés csupán. Legtöbbjükre jellemző a nemzetköziesedés, mára 10 csoportból 7 legalább három országban is aktív. Az Európai Unióban tevékenykedő és felderített csoporttagok 50 százaléka nem uniós állampolgár, összességében pedig mintegy 180 nemzetiségű személy vesz részt a szervezett bűnözői tevékenységben. A nem uniós állampolgárok jellemzően a környező országokból származnak, e tekintetben a Nyugat-Balkán, Kelet-Európa és Észak-Afrika a legfontosabb kibocsátó területek.
2. A bűnözői hálózatok abban a tekintetben hasonlítanak egy vállalat működéséhez, hogy a csoportok szervezeti vezetői rétegre és területi operátorokra bonthatóak. Őket pedig egy jól kiépült szolgáltatási infrastruktúra veszi körül, ami – a teljesség igénye nélkül – brókerekből, technikusokból, okmányhamisítással foglalkozó szakemberekből, jogi tanácsadókból és a pénzmosással foglalkozó könyvelőkből áll. A szolgáltatási infrastruktúra szerepe egyre jobban felértékelődik. A jogi és pénzügyi tanácsadóknak, ügyvédeknek, közjegyzőknek és egyéb informátoroknak köszönhetően, ezek a bűnözők megfelelő információkkal rendelkeznek a rendőrségi nyilvántartásokról és büntetőeljárásokról, valamint hathatós segítséget kapnak a különböző csalásokban és az illegális pénzek tisztára mosásában is. Az infrastruktúra felértékelődésére válaszul, a bűnüldöző szervek ma már sok

³ Europol: [Serious and Organized Crime Threat Assessment. A Corrupting Influence: the Infiltration and Undermining of Europe's Economy and Society by Organized Crime](#), [online], forrás: <https://op.europa.eu>, [2021.09.30.]

⁴ Valamennyi tényszerű állításunk forrása tehát a fenti hivatkozott dokumentum. Az elemzésben megfogalmazottak hivatkozásától a továbbiakban eltekintünk.

⁵ Az eziránt érdeklődők figyelmébe a következő forrásokat ajánljuk. FELMÉRY Zoltán: [A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló Europol jelentés ismertetése](#), [online], forrás: svkk.uni-nke.hu, [2021.09.30.] valamint a 2021. évi SOCTA jelentés 1. számú melléklete

esetben a kulcsszereplőkkel szembeni fellépés lehetőségét keresik, mert a csoport tevékenységére egy bróker likvidálása nagyobb hatással lehet, mint a vezetők elfogása.

3. A fizikai erőszak alkalmazása a csoportok részéről mind a használat gyakorisága, mind annak súlyossága tekintetében érezhetően növekedett az elmúlt négy évben. A szervezett bűnözés esetén az erőszak növekedése általában a verseny növekedésének a következménye, de ellátási zavarok, új szereplők képbe kerülése, vagy éppen a rendvédelmi szervek felől érkező fokozott nyomás is hatással lehet az erőszakos cselekmények alakulására. Egyre inkább elmondhatjuk, hogy terjed – olykor az ártatlan áldozatokat sem kímélve – az erőszak használata. Ráadásul, az erőszakos incidensekkel együtt járó fenyegetés mértékét csak fokozza, hogy a robbanóanyagok és lőfegyverek nyilvános használata is növekszik. Az Europol becslései szerint a csoportok 60 százaléka él valamekkora mértékben a fizikai erőszak alkalmazásával, ezt pedig többségében támadó jelleggel, szándékosan és előre tervezetten teszi.

A szervezett bűnözés esetén kétféle erőszakot érdemes megkülönböztetni. Beszélhetünk egyrészt belső, a csoporton belüli erőszakos megnyilvánulásokról. Ebben az esetben az erőszak valamelyik csoporttag ellen irányul annak érdekében, hogy biztosítsák a fegyelmet és a tiszteletet, illetve, hogy megakadályozzák és megbüntessék az árulást, a hibákat, valamint az információk szivárogtatását. Ezzel szemben a külső erőszak a rivális csoportokra irányul, célja pedig általában a piaci részesedés növelése. Különösen igaz ez a drogkereskedelemben és az embercsempészetben érintett csoportokra.

4. A hálózatosodás egyik fő jellemzője, amire a koronavírus járvány még rá is erősített, hogy ezek a csoportok nagyon agilisan működnek és kihasználják a környezetük bármilyen változásait. Jól alkalmazkodnak a változó viszonyokhoz, és az akadályok nem egyszer lehetőségekké válnak a számukra. A dinamikus működés része az együttműködési lehetőségek keresése is. A köztük lévő együttműködés ugyan továbbra is képlékeny, esetileg szervezett és alapjaiban nyereségorientált, de néhány kulcsszereplő között létezik stabilabb együttműködés is. Az együttműködések feltérképezését nem könnyíti meg annak ténye, hogy manapság – néha pont az együttműködések következtében is – a csoportok egyre nehezebben határolhatóak körül.

5. A szervezett bűnözői körök számára az információs technológia használata továbbra is kulcsfontosságú. Egyrészt titkosított kommunikációt használnak az egymással történő kapcsolatba kerülésre, másrészt szociális média felületeket, üzenetküldő alkalmazásokat áldozataik elérésére, a hamisított termékek és az illegális szolgáltatások hirdetésére, valamint a félrevezető tájékoztatásra. Ezek a bűnözők ma már digitális bennszülöttek, de amennyiben valamilyen informatikai készséggel mégsem rendelkeznek, az online környezet akkor is lehetőséget biztosít számukra a szükséges szakértelem és az alkalmazni szükséges eszközök relatíve egyszerű megszerzéséhez.

Kijelenthetjük, hogy ma már csak elvétve létezik olyan bűnözői tevékenység, amely valamekkora mértékben ne rendelkezne online elemekkel. Egyrészt az online világ átalakította a kereskedelmet, és ez az állítás az illegális termékek kereskedelmére is igaz. A bűnözők számára biztonságos – vagy annak vélt – online csatornák elérhetősége és hozzáférhetősége az illegális online kereskedelemhez használt platformok diverzifikációját eredményezte. A kínált termékek, illetve szolgáltatások jellegétől függően az eladók online piactereket, erre a célra létrehozott online üzleteket vagy különböző fórumokat használnak az internet hagyományos felületein és a Darkweben egyaránt. Emellett, gyakran használnak céljaik elérése érdekében közösségi média piacokat, zárt csoportokat és üzenetküldő alkalmazásokat is. Ennek köszönhetően az összes rendelkezésre álló tiltott áru és szolgáltatás a közösségi médiában is megjelenik. A fenti alkalmazásokat nem csak értékesítésre, hanem a félrevezető információk terjesztésére is használják. Ez utóbbi önmagában még nem bizonyosan bűncselekmény, de hozzájárulhat annak elősegítéséhez. A pandémia idején jól látható volt, hogy a félretájékoztatás nagyban megkönnyítette a védekezéshez (is) használt illegálisan forgalmazott termékek eladását, illetve az áldozatok behálózását. Az olyan gyakran alkalmazott online bűnelkövetési eszközök, mint a rosszindulatú-, az adathalász-, vagy a zsaroló programok, illetve a szolgáltatásbénító DDoS-típusú támadások, valamint az ezek végrehajtásához szükséges szakértelem szintén hozzáférhető online a Darkweb erre szakosodott felületein. Ezen felül, számos egyéb

bűncselekményre vonatkozó kézikönyv és oktatóanyag is megtalálható a titkos platformokon a szintetikus kábítószer gyártásától kezdve, a lőfegyverek és a rögtönzött robbanószerkezetek előállításán át, a számítógépes bűnözés minden tevékenységéig kiterjedően. Érdeemes még megemlítenünk, hogy a kriptovaluták továbbra is fontos fizetőeszközök amennyiben illegális szolgáltatásokról és termékekről beszélünk, hiszen decentralizációjuk és névtelenségük továbbra is vonzóvá teszi őket a bűnelkövetők számára.

6. A bűncselekmények területi elhelyezkedése tekintetében a következőket tudjuk elmondani. Egyrészt a nemzetközi mobilitás a szervezett bűnözői körök sajátja, léteznek olyan globális csoportok, amelyek az egész világra is képesek kiterjeszteni a tevékenységüket. Másrészt vannak olyan helyszínek, amelyek – valamilyen jellemzőjük folytán – jobban kötődnek a szervezett bűnözéshez. Ezek a helyszínek a földrajzi helyzetük, a forrásországokkal és a fogyasztói piacokkal való kapcsolataik miatt vonzzák a bűnözőket, köszönhetően annak, hogy hatékony közlekedési infrastruktúrát, illetve üzleti és befektetési lehetőségeket kínálnak a bűnözők számára. Ide sorolhatunk egyes városokat, autópálya- és kompjáratközeli helyszíneket, határmenti régiókat, repülőtereket, vagy éppen kikötőket. A határmenti régiókban például a csoportok több célpiac közelségét és a bűnüldöző szervek közötti koordináció esetleges hiányát igyekeznek kihasználni. A városias övezetek az emberek nagymértékű koncentrációját és ezáltal a lehetőségek sokaságát jelentik számukra. A városokban koncentrálódnak a betörések és a zsebmetszések, de az emberkereskedelemben szükséges kiszolgáltató személyek felkutatása is. A nagyvárosokat gyakran az embercsempész hálózatok is használják a fő útvonalak tervezésekor, itt ugyanis az ehhez nélkülözhetetlen szolgáltatások is elérhetőek (például a megfelelő minőségben hamisított okmányok). A távoli területek ezzel ellentétben megfelelő anonimitást és láthatatlanságot biztosítanak. Az illegális dohánytermékek előállítása a közlekedési infrastruktúrával jól elérhető, de a nagyvárosoktól távolabbi helyeken történik. Szintén itt valósul meg a szintetikus drogok és üzemanyagok előállításából származó vegyi és mérgező hulladékok illegális lerakása is. Emellett a munkaerő kizsákmányolása céljából folytatott emberkereskedelemben is a mezőgazdasági vidéki területekhez köthető leginkább. A tiltott áruk és az emberek szállításához pedig természetszerűleg közlekedési infrastruktúrára van szükség, ezért ezek a bűncselekmények autópályák, vasútvonalak, repterek közelében valósulnak meg. Az Európába irányuló és innen távozó illegális termékek kereskedelmében a kikötők kiemelt szerepet játszanak. A kábítószeres – beleértve ebbe a hagyományos és a szintetikus anyagokat is – a legnagyobb mennyiségben a kikötőkbe érkeznek. A szexuális kizsákmányolás alapvetően magántulajdonú ingatlanokban történik, míg a befogadó központok az embercsempészek számára biztosítanak olyan helyszínt, ahol a jövődöbéli kuncsaftjaikra találhatnak.
7. A korábbi gazdasági visszaeséssel jellemezhető periódusok tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy a pandémiát követő recesszió, illetve gazdasági stagnálás bizonyosan alakítja majd a szervezett bűnözői csoportok tevékenységét a jövőben. A vírushelyzet ugyanis nyilvánvalóan hatást gyakorolt és gyakorol ma is a csoportok tevékenységére, elősegíti azok kiterjesztését. Gyorsan alkalmazkodtak és kihasználták az európaiak félemeit és szorongását, valamint azt, hogy néhány létfontosságú termékből egy ideig hiány volt az egész világon. Emellett az alkalmazott narratívákat megváltoztatták, COVID-19-kompatibilissé téve azokat.
8. A korrupció – legyen szó akár a hatalommal való visszaélésről, a vesztegetésről, a befolyás vásárlásáról, vagy a nepotizmusról – szinte valamennyi szervezett bűncselekménnyel összefüggésben fent áll. Mindannyiunk számára ismert, hogy a korrupció a társadalom valamennyi szintjén megtalálható az egyszerű vesztegetéstől kezdve a komplex korrupciós rendszerekig, és veszélyezteti a jogállamiságot, gyengíti a bizalmat az állami intézmények iránt, illetve akadályozza a gazdasági fejlődést. A becslések szerint a szervezett bűnözői körök 60 százaléka érintett valamilyen korrupciós cselekményben. Néhány csoport esetén a korrupciós tevékenység elválaszthatatlan része az üzleti stratégiának, általában azonban alkalmasszerűen használnak korrupciós megoldásokat. Az Europol tapasztalatai szerint a szervezett bűnözéssel összefüggő korrupció különösen jellemző néhány gazdasági ágazatban, például az egészségügyben, a gyógyszerkereskedelemben, a közlekedésben, az építőiparban, a turizmusban, a hulladékgazdálkodásban, illetve a légi és hadiiparban. Közismert az

is, hogy a magas látencia miatt a korrupciós bűncselekmények értékelése nem könnyű feladat. Ráadásul a digitalizáció térnyerésével a korrupciós tevékenység is megváltozott, ez pedig még jobban megnehezíti az ilyen típusú cselekmények észlelését és felderítését. A csoportok egyre gyakrabban használnak például kriptovalutákat a vesztegetéskor, amelyek nyomon követése a szabályozatlanságból kifolyólag megnehezíti a bűnüldöző szervek munkáját. A közsférát érintő digitalizációs folyamatok következtében pedig egyre könnyebben találhatóak olyan személyek, akik valamilyen kulcsinformációkkal rendelkeznek, és akik – szükség esetén – manipulálhatóak.

9. Továbbra is igaz, hogy a szervezett bűnözők legális üzleti struktúrákat is használnak az illegális tevékenység kivitelezésére. Ezek egyrészt támogathatják, másrészt elfedhetik az illegális tevékenységeket. Ma már szinte valamennyi – az alábbiakban majd részletesen is kifejtésre kerülő – illegális tevékenységhez kapcsolódnak legális szervezetek. A csoportok egyik oldalról bevásárolják magukat, vagy valamilyen úton beférkőznek más tulajdonolta legális szervezetekbe. A másik oldalról a csoportok maguk is létrehozhatnak legális struktúrákat. A célok mindkét esetben azonosak: legitimálni kívánják a tevékenységüket, ezáltal pedig el kívánják kerülni a bűnüldöző hatóságok figyelmét, valamint az illegális tevékenység során szerzett haszonnak keresik a legális befektetési lehetőségeket. Azt gondoljuk, hogy a bűnözői csoportok 80 százaléka használ, 50 százaléka pedig maga is tulajdonol legális üzleti struktúrákat. Ilyen üzleti szervezetek lehetnek a különböző pénzügyi szolgáltatók, a pénzváltók, az offshore cégek, valamint a vendéglátásban, az idegenforgalomban és a kiskereskedelemben érdekelt tőkeintenzív vállalkozások. Érdekes tudatosítani, hogy a koronavírus járvány okozta, egyes vállalkozásoknál fellépő tőkehiány tökéletes alkalom ezeknek a csoportoknak a legális struktúrákhoz történő hozzáférésre. A szervezett bűnözői körök részéről a pénzügyi problémákkal bíró vállalatok részére biztosított tőkeinjekciókra, ezáltal pedig a részleges és teljes tulajdonszerzésre érdemes tehát kiemelt figyelmet fordítani.
10. Az Europol állítása szerint a korábbiakban kifejezetten alábecsültük a pénzmosási tevékenység komplexitását és kiterjedtségét. A szervezett bűnözői tevékenység egyik feltétele, hogy az illegálisan megszerzett pénzt tisztára lehessen mosni. Ezek a csoportok megpróbálják megnehezíteni a bűncselekményekből származó pénzek nyomon követését, ezért párhuzamos pénzügyi rendszereket építenek ki annak érdekében, hogy az illegálisan szerzett pénz rejtve maradjon az ellenőrző és felügyeleti mechanizmusoktól, ugyanakkor az illegálisan szerzett eszközöket a fentiekben látott módon megpróbálják visszaforgatni a legális gazdaságba. Az Europol azt gondolja, hogy a szervezett bűnözői csoportok 68 százaléka biztosan használ valamilyen, egyszerűnek mondható pénzmosási tevékenységet, mint például az illegális jövedelmek ingatlanokba történő befektetése. 32 százaléuk azonban igénybe vesz ennél szofisztikáltabb eszközöket is. A pénzmosás tulajdonképpen valamennyi szervezett bűnözői tevékenység velejárója, de különösen elterjedt azoknál a csoportoknál, akik a drogkereskedelemben és a különböző pénzügyi csalásokban érdekeltek. Az előbbivel foglalkozó csoportok 49-, az utóbbival foglalkozó csoportok 33 százaléka próbálja meg valamilyen úton-módon tisztára mosni az illegális jövedelmeket. A bűnüldöző hatóságok részéről természetesen vannak próbálkozások az ilyen jellegű tevékenység visszaszorítására, de egyáltalán nincs könnyű dolguk. Alapvetően annak a fentiekben már említett professzionális pénzügyi infrastruktúrának köszönhetően, amelyek támogatják ebben a szervezett bűnözőket. Az Európai Unió felében léteznek ugyanis ilyen szolgáltatók. Ezek a szervezetek a szolgáltatásaikat általában tranzakciónként kínálják, de mára megfigyelhetőek hosszabb távon is létező stabil kapcsolatok is a bűnözők és az illegális pénzügyi szolgáltató csoportok között. E tekintetben – valamint az érdemi szabályozók hiányában – pedig a kriptovaluták terjedése is aggodalommal tölthet el bennünket.
11. Mivel a szervezett bűnözői tevékenység elsődleges célja a profitszerzés, a pénzügyileg motivált cselekmények megelőzését és felszámolását érdemben segítheti elő a tényleges visszatartó erővel bíró vagyonvisszaszerzési folyamat. Ezzel ráadásul az is megakadályozható, hogy az illegálisan szerzett vagyonelemekkel további bűncselekményeket kövessenek el. El kell azonban keserítenünk mindenkit, a vagyonvisszaszerzés hatékonysága az Európai Unióban meglehetősen rossz, a becslések szerint a bűnözésből származó bevételek 98 százaléka a bűnözők kezében marad. Ebből is

látható, hogy a szervezett bűnözés erős és ellenálló ellenfél, nem véletlenül nevezik modern hidrának is, ami csak széleskörű összefogással fejezhető le, illetve szorítható vissza.

12. A szervezett bűnözői csoportok és a terrorizmus kapcsolata mindig érzékeny kérdés. Mindkét csoportban közös, hogy a jog keretein túl, a hatóságok elől rejtve végzik a tevékenységüket. Ugyanakkor a tevékenységük alapvető motivációja nagyban különbözik. A terrorista csoportokat politikai és ideológiai célok motiválják, míg a szervezett bűnözői csoportok kizárólag a pénzszerzésben érdekeltek. Éppen ezért, a csoportok között korlátozott kapcsolatokat feltételezünk, ezeket a feltételezéseket pedig a tapasztalatok is igazolják. Nagyon kevés bizonyíték van arra, hogy szisztematikus együttműködés alakult volna ki a szervezett bűnözői körök és a terrorista csoportok között. A bűnözői csoportok meglehetősen óvakodnak ugyanis attól, hogy a szélsőséges csoportokkal történő együttműködés révén felhívják magukra a titkosszolgálatok figyelmét. Ha mégis kialakulnak kapcsolatok, azok bizonyára tranzakció-orientáltak, és olyan területeken jönnek létre, ahol a két csoport hasonló érdekekkel rendelkezik. Ez elsődlegesen a fegyverbeszerzés, a dokumentum hamisítás és az utánpótlás toborzása lehet.

A bűncselekmények legfontosabb jellemzői

Nem kérdés, az alábbiakban részletezésre kerülő bűncselekmények révén, a szervezett bűnözés továbbra is hatást gyakorol az európai közösségre. Az egyes bűncselekményekhez köthető hatás mértéke természetesen különböző, egyiktől sem tudjuk azonban függetleníteni magunkat. Így ezek áttekintése, valamint a megfelelő reakció megfogalmazása egyre sürgetőbb. A bűnözői hálózatok 80 százaléka érintett a drogkereskedelemben, a vagyon elleni bűncselekményekben, a jövedékiadó-csalásban, az emberkereskedelemben és -csempészetben, illetve az online csalások valamelyikéből legalább egyben. A csoportok 40 százaléka pedig egyszerre több tevékenységet is aktívan végez az előbb felsoroltak közül. A szervezett bűnözés a környékterület szereplők területe, akik folyamatosan keresik és kihasználják társadalmaink, gazdaságaink és törvényeink sebezhetőségét. A motivációk ugyan változatlanok, a tevékenységet azonban a változó környezethez való alkalmazkodás jellemzi. Az alkalmazkodási kényszer pedig természetesen befolyásolja az egyes bűncselekményeket.

1. Mivel továbbra is ez a legjövődélmezőbb bűncselekmények egyike, a drogkereskedelemben a hálózatok 38 százaléka érintett. Az e területen működő hálózatok jól szervezettek és többségében hierarchikus felépítésűek. Négy olyan drogtípus van (kokain, kannabisz, heroin, szintetikus készítmények) amelyeket mindenképpen meg kell említenünk, és amelyek kereskedelme önálló jellemzőkkel, hasonlóságokkal és különbségekkel bír. Az erőszakos cselekmények nagy része a drogkereskedelemben kötődik, és mint már említettük, ezeknek az erőszakos megnyilvánulásoknak a száma az utóbbi időben érezhetően növekedett. A kokain- és kannabisz-kereskedelemben során különösen jelentős számú erőszakos cselekmény történt, beleértve ebbe gyilkosságokat, lövöldözéseket, bombatámadásokat, gyújtogatásokat, emberrablásokat, kényszerítést és a megfélemlítés számátalan egyéb eszközeit. Ennek elsődleges indoka az volt, hogy néhány tagállamban megnövekedett a verseny ezen a területen. A drogkereskedelemben zavartalan folytatásához elengedhetetlen a korrupciós tevékenység. Az unióba szánt készítményekkel kapcsolatban erős korrupciós fertőzöttség a jellemző (mind a kibocsátó, mind a tranzitországokban egyaránt). Sőt, az Europol tapasztalatai azt mutatják, hogy az Európai Unióban jelentősen alacsonyabb a drogkereskedelemben összefüggő korrupció mértékét. A korrupció elsődlegesen az infrastruktúrához – például kikötőkhöz és repterekhez – történő hozzáférés érdekében nélkülözhetetlen. A technológia szerepe a kábítószerkereskedelemben is felértékelődött, hiszen a kábítószer elállítását, kereskedelmét és terjesztését is jelentősen megkönnyíti. A bűnözők részéről mindhárom területen jelen van az innováció. Titkosított applikációkat használnak az egymással és a vevőkkel történő kapcsolattartásra, és folyamatosan nő az online csatornákon keresztül történő értékesítés is. Igaz ugyan, hogy a nagykereskedelemben és a kiskereskedelemben elsősorban még mindig az offline logisztikára támaszkodik, de fellendült a Darkweb egyes platformjain keresztül történő értékesítés. A bűnüldöző szervek megpróbálják ellenőrizni ezeket, és ezáltal lerombolni a platformokba vetett bizalmat, ez azonban csak a kereskedelmi tevékenység mérsékléséhez és nem a visszaszorításához volt elég.

A kokainkereskedelem kapcsán kijelenthető, hogy az elmúlt időszakban eddig példa nélküli mennyiség áramlott Európába Latin-Amerikából több milliárd euró profitot generálva ezzel az ebben közreműködőknek. Ez a jelenség nem függetleníthető attól, hogy a globális kokaintermelés világszinten is kiemelkedő mértékű volt, köszönhetően a folyamatosan növekvő vásárlói igényeknek. 2016-tól kezdődően az uniós tagállamok többsége folyamatosan növekedésről számol be a beáramló mennyiség tekintetében, mára pedig az észak-amerikai mellett az európai kokainpiac az egyik legnagyobb lett a világon. A növekvő igények pedig vonzzák a szervezett bűnözői csoportokat. A beszámolók szerint ezen a kokainpiacon tevékenykedik a legtöbb szervezett bűnözői csoport. Az árak magasabbak, a lebukás kockázata viszont alacsonyabb, mint Amerikában, így különösen kedvelt az európai piac a bűnözők számára. A kokain latin-amerikai és európai hálózatok együttműködése révén jut át az óceánon. Az Európába csempésztett kokain származási országa Kolumbia, Peru és Bolívia, a csempészet pedig tengeri szállítókonténerekben történik közvetlenül a származási országokból, illetve a szomszédos régiókból. Ezt követően, az unión belül közúti szállítással terjesztik a kokaint.

Európa valamennyi tagállamában továbbra is jelen van a kannabisz kereskedelem. A kannabisz piac továbbra is a legnagyobb drogpiacon az Unióban, és minden ország esetén növekvő, vagy stagnáló értékesítési mennyiségekről beszélhetünk. A kannabisznak két felhasználási formája van, a növényi kannabisz, illetve a kannabiszgyantából készülő hasis továbbra is a két legfontosabb említésre méltó termék. Mindkét termék hatékonysága, ezáltal pedig az általuk okozott egészségügyi kár is növekedett az utóbbi időben. A termékek előállításának elsődlegesen az Európai Unió területén belül történik, és a belső termesztés növekedésére lehet számítani a jövőben is. A termékek fogyasztókhoz történő eljuttatásában pedig sokszor postai és csomagküldő szolgáltatásokat vesznek igénybe. Az Unióba áramló növényi kannabisz esetén a legfontosabb kiindulási pont Albánia, míg a hasis esetén Marokkó. De Afganisztánt, Szíriát és Libanont is megemlíthetjük, mint az Unióba irányuló kannabisz szállítmányok kiindulópontját.

Az elmúlt négy évben a heroin kereskedelme és ára nagyrészt stabil maradt. A heroin gyártása és feldolgozása alapértelmezetten Afganisztánban, Pakisztánban és Iránban történik, az elmúlt néhány évben azonban arra is volt példa, hogy az Unió területén olyan laboratóriumokra bukkantak, amelyek morfiumból próbáltak meg heroint előállítani. Ez kétségtelenül új fejlemény, ami monitorozásra érdemes. Különösen annak fényében, hogy egyre több, alapjaiban szintetikus kábítószer gyártó labor létesül, amelyek azonban a heroin előállítására is képesek lehetnek. A heroin prekursora az ecetsav-anhidrid. Ez egy olyan vegyület, amit gyakran használnak az európai vegyiparban, az utóbbi időben azonban megnőtt az illegális felhasználása is. Egyes tagállamokban az is előfordul, hogy a szintetikus opioidok, mint például a fentanil és egyes analógok helyettesítik a heroint, köszönhetően a nagyobb hatásfoknak és az olcsóbb árnak. A heroin Unióba történő bejuttatási módja nem változott az elmúlt években. A nagykereskedelem tekintetében továbbra is a jól bejáratos útvonalak működnek, beleértve ebbe a Törökország irányából érkező balkáni útvonalat, valamint a Kaukázusi útvonalat Irán felől. Továbbra is a balkáni útvonalon keresztül áramlik a legnagyobb mennyiség Európába. A szállítási eszközök elsődlegesen tehergépkocsik, amelyeken a legális rakomány közé elrejtve vagy rejtett rekeszekben eldugva hozzák be az anyagot. A heroin csempészésében érintett hálózatok jellemzően többnemzetiségűek. Az európaiak mellett gyakran kurd, török, iráni és iraki személyek is jelen vannak a hálózatokban.

A szervezett bűnözői csoportok nagymértékben építik a kapacitásokat a szintetikus drogok és azok pszichoaktív összetevőinek előállítására és kereskedelmére is. A fenti drogzármányokkal összehasonlítva azonban ez esetben meg kell említenünk egy érdemi különbséget. A szintetikus drogok előállítása ugyanis szinte teljes egészében az Unió területén történik, és innen „exportálják” őket a világ távolabbi területeire. Az európai termelés folyamatosan nő, és a jövőben is erre a tendenciára lehet számítani. A szintetikus drogok előállítására terén az európai csoportok, különösen Belgiumban és Hollandiában, a világ legtermékenyebbjéi közé tartoznak. A feltárt laboratóriumok egyre növekvő szakértelemről és sokoldalúságról árulkodnak abban a tekintetben, hogy mely készítmények milyen módon történő előállítására képesek. Az Európai Unió tagországaiban különösen fontos szereplők az amfetamin típusú stimulánsok (különösen az MDMA) előállításában. A már említett Hollandia és Belgium mellett, Lengyelországot, Svédországot, Németországot, Csehországot, Szlovákiát és Bulgáriát érdemes, mint előállítási helyszínt/közreműködő országot is megneveznünk.

Az egyes országokban jelenlévő csoportok között van érdemi kooperáció és munkamegosztás is. A lengyel és bolgár csoportok alapjaiban az előállításához szükséges anyagok beszerzésében tevékenykednek, míg az előállítás Hollandiában és Belgiumban történik.

2. A számítógépes bűnözés, illetve a kiberbűnözés fogalmi körébe elsődlegesen a rosszindulatú programok létrehozása és terjesztése, az érzékeny személyes vagy ipari adatok eltulajdonítása, valamint a szolgáltatásbénító támadások kivitelezése tartozik. Ezek a támadások anyagi veszteséget és hírnévkárosodást egyaránt okoznak az áldozatoknak. A számítógépes bűnözés tekintetében mind a számosságot, mind a szofisztikáltságot tekintve nagyot léptek előre a bűnözői csoportok. Különösen akkor, ha az ismert statisztikák mellett figyelembe vesszük azt is, hogy bizonyosan jóval több ilyen típusú bűncselekményt követnek el, mint ami a hatóságok tudomására jut. A bűncselekmények számának növekedése mögött elsődlegesen az a tényező áll, hogy a társadalom és a gazdaság gyorsan fejlődő digitalizációja új lehetőségeket teremt a szervezett bűnözői csoportok számára. A koronavírus járvány – többek között annak köszönhetően, hogy a távmunka számos ágazatban és iparágban normává vált – felgyorsította a digitalizáció folyamatát, ez ugyanakkor paradox módon számos vállalati hálózatot sebezhetőbbé tett a kibertámadásokkal szemben. A kiberbűnözéshez kapcsolódó szolgáltatások – vagy egy előre meghatározott díj ellenében, vagy a bűncselekményből származó profit bizonyos százalékért – a Darkweben is beszerezhetőek. Ebből következik, hogy ma már nem okvetlenül szükséges közvetlen technológiai szakértelem az ebben érintett bűnözői körök számára, ami a kiberbűnözéssel foglalkozó csoportok számának növekedéséhez vezetett.

A számítógépes bűnözés esetén továbbra is az üzleti szervezetek az elsődleges célpontok, ugyanakkor a közszervezetek iránti támadások mértéke sem csökkent. Sőt, egyre több magánszemély is áldozatául esik ezeknek a támadásoknak. A kiberbűnözés mértéke minden bizonnyal növekedni fog a jövőben, és az elkövetési módszerek is vélelmezhetően átalakulnak majd. A mesterséges intelligencia fokozott használata, a biometrikus adatok alkalmazása, a kriptovaluták és az anonimizálási technikák elterjedése, valamint az önvezető járművek rendelkezésre állása négy olyan kiragadott példa, ami minden bizonnyal jelentős hatást gyakorol majd ezekre a támadásokra. Az új típusú technológiai eszközök további lehetőséget fognak generálni a csoportok számára. Most azt gondoljuk, hogy különösen a mesterséges intelligenciát használó alkalmazások elterjedése szélesítheti a kibertámadások körét és mértékét. Ez pedig már ma sem alacsony. Az Európai Unió kibert biztonsági ügynöksége, az ENISA, naponta nagyságrendileg 230 ezer új típusú rosszindulatú programmal találkozik a munkája során.

3. A gyermekek ellen az online térben elkövetett szexuális visszaélések száma szintén folyamatosan növekszik. Ez esetben is óriási a látencia, de a bejelentési és felderítési statisztikákból egyértelmű növekedés rajzolódik ki. Erre a folyamatra a COVID-19 járvány természetesen rá is erősített. A számítógép előtt, online környezetben töltött órák számának növekedése kiszolgáltatottabbá és kihatározhatóbbá tette az elmúlt évben a gyermekeket, akik egyébként is a legsérülékenyebb társadalmi csoportok közé tartoznak. A szexuális zaklatás traumatikus élmény az áldozat számára, ami gyakran hosszú távú és súlyos károkat okoz mind fizikai, mind pszichikai értelemben. Az ilyen jellegű élmények hatására esetenként önkárosítás, vagy öngyilkosság is előfordul. Ma már valamennyi számítástechnikai eszközön, beleértve ebbe a mobiltelefonokat is, könnyen találhatunk a szexuális kizsákmányolást ábrázoló tartalmakat. Ráadásul, a titkosítási eszközök széles körű alkalmazása, beleértve ebbe a végpontok között titkosított alkalmazásokat is, csökkentette az elkövetők észlelésének kockázatát, és a bűnüldöző szervek számára az azonosítás lehetőségeit. Az elkövetők egyre inkább támaszkodnak anonimizációs szolgáltatásokra, virtuális magánhálózatokra (VPN) vagy proxykiszolgálókra (olyan szerverekre, amelyek a kliensek kéréseit köztes elemként más szerverekhez továbbítják).

Az élő közvetítésű gyerekbántalmazás a legtöbb esetben délkelet-ázsiai országokban, különösen a Fülöp-szigeteken történik, ugyanakkor sajnálatos módon találhatunk erre példát az uniós országokban is. Az élő közvetítések során gyakran 13 évnél fiatalabb lányok az áldozatok, akikről általában otthoni környezetben készítenek felvételeket. A szexuális bántalmazást rögzítő tartalmak készítése jellemzően a gyermekek közvetlen környezetében élő olyan személyek részéről történik,

akikben megbíznak az áldozatok. Emellett gyakran online is rögzítenek tartalmakat. Ez utóbbi esetben az elkövetők először is elnyerik az áldozatok bizalmát, majd manipulálással vagy zsarolással ráveszik őket az együttműködésre, ezáltal pedig a tiltott tartalmakban történő közreműködésre. Az áldozatok az esetek többségében nincsenek tudatában annak, hogy a cselekedeteik rögzítésre is kerülnek. A fentiekén túl nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a szexualitás és a kihívó viselkedés online térben történő megjelenése és normává válása elősegíti a szexuális jellegű tartalmak öngenerálást is. Ez esetben a későbbi áldozatok részben önszántukból, részben valamilyen manipuláció következtében önmaguk készítik ilyen felvételeket, amelyeket aztán megosztanak másokkal, illetve feltöltenek különböző online platformokra, majd illetéktelenek kezébe kerülve meglepődnek azon, hogy milyen könnyű visszaélni ezekkel a felvételekkel. A gyermekek szexuális kizsákmányolását bemutató tartalmakkal kapcsolatba kerülő felhasználók többsége „egyszerű” fogyasztó, akik soha nem működnek közre a felvételek elkészítésében. Az utóbbi kizárólag egy relatíve szűk kör „kompetenciája”. Ettől függetlenül, az Europol több mint 40 millió olyan felvétellel rendelkezik a világ minden tájáról, ami kapcsolatba hozható a kiskorúak szexuális kizsákmányolásával.

4. Az embercsempészet továbbra is kulcsfontosságú tevékenység marad a szervezett bűnözők számára. Ez jól tetten érhető abban, hogy a csempészet mértéke annak ellenére is stagnál, hogy az Uniót illetően némi konszolidáció figyelhető meg a migrációs beáramlásban. A térségbe történő eljutás elsősorban továbbra is a három mediterrán útvonal valamelyikén történik. Az embercsempészet jó üzlet, a bevándorlók továbbra is sokat fizetnek olyan szolgáltatásokért, amelyek igénybe vétele során egyébként komolyan megsértik fizikai és pszichológiai integritásukat is. De nem csak a beléptetés jövedelmező az ebben érdekelt csoportok számára, a bent tartózkodás legalizálásából, a különböző tartózkodási engedélyek megszerzéséből is megpróbálnak részesedni, ugyanis egyre komolyabb pénzszerzési lehetőséget látnak ezeknek a folyamatoknak a menedzselésében.

A digitális technológiák elterjedése, valamint a közösségi média és a titkosított kommunikáció széles körű használata lehetőséget teremt a csempészek számára is. Számptalan módon használják a rendelkezésre álló technológiákat elsősorban a szolgáltatások promotálására, másodsorban a hatóságok figyelmének elkerülésére. A rendelkezésre álló mobilalkalmazásokat toborzásra, kommunikációra, pénzáttalásra, az útvonalak tervezésére, dokumentumok és jegyek megosztására, valamint a bűnüldöző szervek nyomon követésére is igénybe veszik. Van két további jellemző, amit e tekintetben érdemes még megemlíteni. Egyrészt, a kriptovaluták csempészhálózatok általi használatáról a közelmúltban egyre nagyobb mértékben számoltak be. Másrészt, a COVID-19 járvány rávilágított arra, hogy a globális válságok nem csökkentik az EU-ba belépő, tranzit vagy tartózkodási csempészszerzők iránti keresletet. Ez a két tendencia pedig a belátható jövőben is folytatódni fog.

5. Az embercsempészethez hasonlóan, az emberkereskedelem is a bűnözők portfóliójának szerves részét képezi, és várhatóan továbbra is fenyegetést jelent a jövőben az unió biztonságára nézve. Az emberkereskedelmet érintően is elmondhatjuk, hogy számos tevékenység – az áldozatok megtalálásától a szolgáltatások népszerűsítéséig – átkerült az online térbe. Egyaránt találkozhatunk ezekkel a hagyományos internetes felületeken és a Darkweb egyes platformjain. Az emberekkel történő kereskedelem sokféle motivációból történhet, de a cselekmény mögött meghúzódó két legfontosabb mozgató erő a szexuális célú kizsákmányolás és a munkaerőnek a kizsákmányolása. Vélelmezhetően mindkét célból megvalósított kereskedelem folytatódni fog a jövőben az Európai Unión belül is.

A szexuális célból történő kereskedelem felnőtteket és kiskorúakat, férfiakat és nőket egyaránt érint. Ezek az embereket privát létesítményekben és nyilvános helyeken (szállodákban, bárokban, éttermekben, sztriptízklubokban, éjszakai klubokban, masszázsszalonokban és vörös lámpás negyedekben) is kényszeríthetik szexuális szolgáltatások elvégzésére. Az érintett bűnözői körök általában online platformokat használnak az áldozatok felkutatására és nem egy esetben a szolgáltatások hirdetésére is. Szerencsére a szexuális célból történő kereskedelem az elmúlt négy évben nem nőtt szignifikánsan, ugyanakkor sajnálatos módon nem is csökkent. Az Európában e célból

felhasznált emberek nagyon változatos környezetből jönnek. Elmondhatjuk, hogy minden kontinensről, mintegy 55 országból származnak azok az áldozatok, akiket Európában azonosítottak. Az általában női áldozatokat különböző ígérekkel megtévesztik, és egy jól fizető munkahely és az otthoni gyakran siralmas körülmények javítása reményében kelnek útra. A kiskorúak esetén gyakran kihasználják azt is, hogy otthoni kapcsolatok hiányában erősen kötődnek a bűnözőkhöz. Miután pedig az áldozatok megérkeznek a célországba, és szembesülnek az ottani körülményekkel, gyakran erőszakot és illegális drogokat kell alkalmazni velük szemben azért, hogy rá lehessen venni őket a bűnözőkkel történő további együttműködésre.

A másik kizsákmányolásra érdemes erőforrás a munkaerő. Szinte minden gazdasági ágazatban előfordul, hogy valakit emberkereskedő és modernkori rabszolgatartó csoportok munkavégzésre köteleznek, de a gyengén szabályozott ágazatok esetén különösen nagy a veszélyeztetettség. A jellemzően alacsony képzettségű áldozatokat szezonális munkavállalóként használják a teljesség igénye nélkül a szállítás, az építőipar, a mezőgazdaság, az erdészet, az élelmiszerfeldolgozás, a gyártás, a vendéglátás, a kiskereskedelem, a szépségápolási és takarítási szolgáltatások, illetve a háztartási segítségnyújtás területén.

Említettük, hogy a fenti két célon túl, az emberkereskedelem más okból is történhet. Ezek közül a leggyakoribb, hogy az áldozatokat koldulásra, bérnyaságra, színlelt házasságokban történő részvételre, vagy éppen házi rabszolgaságra kényszerítik. Az emberkereskedelem leginkább elutasított formája pedig a gyermeckereskedelem. Ez, mint a fentiekben is érzékelhettük, sok tekintetben összefüggésbe hozható a szexuális célú kereskedelemmel és a gyermekek szexuális célból történő kizsákmányolásával. Ezen túl azonban a koldulás, a zsebtolvajlás és a bolti lopások is olyan bűncselekmények, amelyekre előszeretettel használnak kiskorúakat. Érdekes jelenség, és talán kevésbé közismert még, hogy az áldozatok és a közreműködők közötti határ egyre jobban elmosódik. Köszönhetően annak, hogy egyre gyakrabban a női áldozatok is szervezeti szerepet vállalnak a beszerzési tevékenységben.

6. A vagyon elleni bűncselekmények összesített száma továbbra is magas, ami különösen igaz a betörések esetén. Az Európai Unióban több, mint egymillió betörést követnek el évente, ami emberek millióit érinti. Általánosságban is elmondható, hogy az átlagember a szervezett bűnözés tevékenységével leginkább a vagyonellenes bűncselekmények során találkozik. Általában nagy mobilitással rendelkező bűnöző csoportok az érintettek, akik a rendvédelmi szervek megtévesztése érdekében igen nagy távolságokat is megtesznek az egyes betörések között. Nem kizárólag privát célpontokat keresnek, hanem üzleti szervezetek, ATM-ek, teherszállító járművek ellen is követnek el támadásokat. Emelett pedig más típusú bűncselekmények, mint az autólopás, a fémtolvajlás, a csalás, a zsarolás, vagy éppen a zsebtolvajlás is a számlájukra írható. Kizárólag a teherszállító járművek ellen elkövetett támadásokban, a nyolc leginkább érintett uniós ország esetén, nagyságrendileg éves 75 millió eurós veszteség keletkezik.

A vagyon elleni bűncselekmények esetén kulcskérdés az eltulajdonított vagyonelemek továbbértékesítési lehetősége. A továbbértékesítést végző csatornákkal kapcsolatos ismereteink azonban erősen hiányosak. Azt persze sejtjük, hogy a kisértékű eltulajdonított termékek (parfümök, telefonok, stb.) általában a tetthelyhez közeli használtcikk boltokban, telefon szaküzletekben, ékszerüzletekben, vagy éppen zálogházakban kerülnek eladásra. Erre célra persze online csatornákat is alkalmazhatnak. A nagyértékű eszközök továbbértékesítését végző hálózatokkal kapcsolatos ismereteink azonban fejlesztésre szorulnak.

A koronavírus járvány a vagyon elleni bűncselekményekre is hatást gyakorolt. Mivel az emberek kevesebbet utaztak, ehelyett az időt az otthonukban töltötték, a korlátozó intézkedések bevezetését követően visszaesett a betörések száma. A bűnözői csoportok ugyanakkor igyekeztek a helyzethez alkalmazkodni, és nem egy esetben különböző hatósági alkalmazottaknak, illetve egészségügyi személyzetnek adták ki magukat, hogy bejuthassanak az e célra kiszemelt magánlakásokba és létesítményekbe.

7. Az illegális fegyver és robbanószer kereskedelem gyakran összefügg más bűncselekménnyel is. Ilyen például a droggereskedelemmel, hiszen nem egyszer előfordul, hogy az illegális lőfegyverekért

nem pénzzel, hanem különböző drogokkészítményekkel fizetnek. Kijelenthetjük, hogy komoly fegyverzet kívülről az Unió területére történő csempészése meglehetősen ritka. Szinte kizárólag kézi lőfegyverekről beszélhetünk, amelyeket vagy valamilyen úton-módon eltérítenek a legális kereskedelmi csatornáktól, vagy reaktiválnak a leselejtezett készletekből. Az elmúlt években a különféle jelző- és riasztófegyverek rendkívül népszerűvé váltak a bűnözők körében. Annak köszönhetően, hogy ezek a fegyverek olcsók és relatíve könnyen halálos fegyverekké alakíthatóak, elsődlegesen ezekkel kereskednek. Ritkábban, mivel ehhez szakképzett fegyvermesterek és –kovácsok kellene, de az illegális gyártás is előfordul az Unión belül. Emellett ma már lőfegyvereket 3D-s nyomtatási technológiával gyártott alkatrészekből is össze lehet állítani. Az illegális lőfegyverekkel és azok alkatrészeivel már régóta kereskednek online a Darkweben, ezeket jellemzően postai és csomagküldő szolgáltatásokon keresztül terjesztik.

8. A csalások többsége esetén az a szándék vezérli az elkövetőket, hogy a rávegyék az áldozataikat értékeik önkéntes, de ettől még jogszerűtlen átadására. Az önkéntes együttműködéshez pedig valamilyen megtévesztést szükséges alkalmazni. Az Európai Unió kivétel nélkül valamennyi tagállamában jelen vannak a magánszemélyeket, a kis- és középvállalkozásokat, a globális vállalatokat, illetve a kritikus infrastruktúrákat megcélzó különféle csalások. Mivel a megtévesztett áldozatok a jó hírük védelme érdekében óvakodnak attól, hogy az átverés nyilvánosságra kerüljön, az esetek jelentős részében nem verik azt nagydobra, ami ez esetben is magas látenciát eredményez. Az ügyek eltitkolását ráadásul az is motiválja, hogy a biztosítótársaságok sok esetben nem térítik meg az áldozatoknak a csalás miatt felmerült pénzügyi veszteségeket, így a csalás tényét az áldozatok megpróbálják titokban tartani. A különféle csalások mögött a legtöbb esetben a bűnszervezetek alacsonyabb rendű tagjai által működtetett call centerek állnak. Az ő feladatuk, hogy általában telefonos, illetve online kapcsolatfelvételen keresztül manipulálják az áldozataikat annak érdekében, hogy valamilyen szenzitív információt szerezzenek meg tőlük.

A csaló magatartásnak sokféle megnyilvánulási formája létezik. Egyrészt beszélhetünk befektetési csalásokról, amikor a csalók olyan weboldalakat üzemeltetnek, amelyek fiktív befektetési lehetőségeket kínálnak a gyanútlan ügyfeleknek. Másrészt léteznek kézbesítési csalások is, amikor hamis weboldalak üzemeltetését végzik annak érdekében, hogy minél többen rendeljenek tőlük fiktív, nem létező termékeket. A csalások harmadik típusa az úgynevezett romantikus csalás, amikor egyedülálló személyeket környékezik meg, és érzelmeket színelve, valamint bizalmat teremtve környékezik meg az áldozataikat annak reményében, hogy így hozzáférhetnek majd a szükséges információkhoz. A hamis számlákkal történő csalás esetén a potenciális áldozatoknak fiktív számlákon alapuló kifizetési kérelmeket küldenek, bízva abban, hogy nem lesznek elég körültekintők, és kifizetik a kért összeget. Ezen túl léteznek a szociális juttatások megszerzésére irányuló, a bankokat érintő jelzáloghitelekkel összefüggő, az uniós támogatások megszerzésére irányuló, illetve az áruk nem megfelelő értékét feltüntetető, a vámfizetés elkerülésére törekvő csalási kísérletek is. A becslések szerint csak az utóbbi 5,5 millió euró veszteséget okozott az uniós tagállamoknak 2016 és 2019 között.

A csalásokkal kapcsolatban érdemes még három, a fentiekől eltérő területet külön is megemlíteni. Az egyik kiemelt terület a jövedéki adó minimalizálása érdekében végrehajtott csalás. A hamisított dohánytermékek kereskedelme, valamint az ezzel kapcsolatos jövedéki adócsalás mértéke is egyre nő. Erre a lehetőséget alapjaiban az teremti meg, hogy az Unión belül és a tágabb térségben is nagy árkülönbségek mutatkoznak, ami fellendíti a csempészetet. Előfordul persze az uniós tagállamokban történő illegális gyártás is, de elsősorban a környező országokból történő csempészet, és a felmerülő jövedéki adó meg nem fizetése a jellemző. A legálisan gyártott és az EU területére csempészett cigaretták kiindulási országa általában Fehéroroszország, Bulgária, Moldova, Észak-Macedónia, Oroszország, Ukrajna és az Egyesült Arab Emírségek. A cigaretta mellett, az alkohol- és olajtermékek jövedéki adójának elkerüléséből is milliárdos vesztesége van a tagállamoknak. A másik említésre méltó területet az áfacsalások jelentik. A becslések szerint évente akár 50 milliárd euró is elvész a tagállami költségvetések számára az áfacsalók tevékenysége miatt. Harmadrészt pedig egyre nagyobb szerepet játszik a sportfogadással összefüggő csalás is, amelynek értékét évente 120 millió euróra becsülik.

A csalók természetesen igyekeznek kihasználni a digitális korszak előnyeit. Adathalász technikákat és rosszindulatú programokat alkalmaznak olyan személyes adatok beszerzésére, mint például a bankszámla- és a banki bejelentkezési adatok. Emellett egyre inkább online platformokat használnak az áldozataik felkutatásához. A készpénzmentes gazdaság felé való elmozdulás ráadásul további lehetőségeket teremt a csalók számára. Kiberbűnözők bevonásával az online fizetéseket, az internetes és mobil banki szolgáltatásokat, az online fizetési kérelmeket, és az érintés nélküli fizetési megoldásokat is egyre nagyobb mértékben próbálják majd meg eltéríteni. A koronavírus járvány egyedülálló lehetőséget biztosított a csalóknak az elmúlt évben, akik meg is próbálták kihasználni a pandémiával együtt járó korlátozásokat és bizonytalanságot.

9. A hamisítási tevékenység magában foglalja az áruk gyártását, értékesítését és forgalmazását a márka tulajdonosának engedélye nélkül. A hamisítványok gyakran rosszabb minőségűek az eredeti termékeknél és sértik a szellemi tulajdonjogokat. Jó hír, hogy az elmúlt négy évben változatlan a hamisított termékek összesített forgalma az Unión belül. Probléma azonban, hogy megnőtt az online platformokon – a szociális média piacterein és az erre a célra létrehozott webshopokon – keresztül értékesített mennyiség. Ez esetben is nehéz megbecsülni a valódi kárt, mert sokszor maguk a fogyasztók sincsenek tisztában azzal, hogy hamisított terméket vásároltak. A hamisítványokat legtöbbször az Unión kívül gyártják, és onnan csempészik azt be a területünkre. A nehezebb felderíthetőség miatt gyakran előfordul, hogy félkész termékeket csempésznek be, és a végső összeszerelés már itt történik.

Az utóbbi időben 28 millió illegális és hamis árut, köztük 800 ezer hamis ruházati cikket foglaltak le a hatóságok. A pandémia következtében megjelentek a hamisított védőfelszerelések is. Az olasz rendőrség 27 millió maszkot foglalt le kizárólag az elmúlt évben. A forgalom ugyan konstans, de aggodalomra ad okot, hogy a hamisított és nem megfelelő minőségű növényvédő szerek forgalma nő, ezért azok növekvő fenyegetést jelentenek a közösség számára. Ezek a termékek rendkívül veszélyesek a környezetre, erősen szennyezhetik a mezőgazdasági területeket és a rajta termesztett élelmiszereket. Ezen felül, a hamisított bankjegyek Darkweben történő értékesítése is nőtt. A legjobb ilyen minőségű euró bankjegyeket Peruban és Kolumbiában gyártják, míg a gyártáshoz szükséges anyagok és eszközök elsődleges szállítója Kína.

10. Az utolsó külön is említésre méltó terület a környezetkárosító bűnelkövetés. Az ide sorolandó legismertebb bűncselekmény az illegális hulladékkereskedelem és -lerakás. A világ nyugati felében bekövetkező zöld fordulat következtében a hulladékgazdálkodási iparág egyre jövedelmezőbb, ezért természetesen vonzza a szervezett bűnözői csoportokat is. Bár elsőre talán nem gondolnánk, ez ugyanakkor egy nagyon jövedelmező terület számukra. Az illegális hulladékkereskedelem körébe a hagyományos és a veszélyes hulladékok egyaránt beletartoznak, beleértve ebbe a vegyi hulladékokat, az építési hulladékokat, a városi szilárd hulladékokat, az ipari hulladékot, a műanyaghulladékot, az elektromos berendezések hulladékát, vagy éppen az elhasználandó járműveket és alkatrészeket. Nem ritka, hogy az illegális kereskedelemben érintett elkövetők gyakran a legális tevékenységet (is) végző vállalkozások tisztviselőiből és alkalmazottaiból kerülnek ki, akik a nyereség maximalizálása érdekében megsértik a hulladékok gyűjtését, kezelését és ártalmatlanítását előíró nemzeti és nemzetközi jogszabályokat. A különböző országok között hulladékkal kereskedő bűnözők elsősorban törvényes üzleti struktúrákat használnak a bűncselekmények megszervezésére. Az rájuk jellemző, hogy gyakran cserélik a vezető tisztségviselőket, illetve rövid időn belül megszűnnek és új vállalkozások veszik át a tevékenységüket. Jellemző az is, hogy az illegális hulladékkereskedelem mellett más, azzal összefüggő bűncselekményeket is elkövetnek, mint például a dokumentumhamisítás, a gazdasági csalás, az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás, valamint az illegális kábítószertermelésből származó hulladékok lerakása.

Nem annyira közismert, de a környezetkárosító bűncselekmények közé sorolandó a vadon élő fajok illegális kereskedelme is, ami tulajdonképpen a vadon élő állat és növényvilág orvvadászatát, illegális gyűjtését, értékesítését, kereskedelmét, birtoklását és feldolgozását jelenti. Ezek a bűncselekmények nyilvánvalóan növelik a veszélyeztetett állat- és növényvilág kipusztulásának, valamint a biológiai sokféleség csökkenésének kockázatát. A pandémia óta ráadásul az is tudatosult bennünk, hogy az emberek egészségét is veszélyeztetik a betegségek lehetséges terjedésén keresztül.

Megállapíthatjuk, hogy a bűnözők egyre nagyobb mértékben olyan endemikus fajok felé fordulnak, mint a különböző madarak és nagymacsák, emellett, növekszik az egzotikus hullók iránti igény is. A legtöbb állat online cserél gazdát. Az eladók és a vásárlók online piacereket, közösségi médiafelületeket, mobilalkalmazásokat és speciális – esetenként titkosított kommunikációval elérhető – fórumokat használnak erre a célra. Az ismert hálózatok többnemzetiségűek. Az orvvadászok és a begyűjtők szinte mindig a származási országból érkeznek, míg a kereskedők gyakran kapcsolódnak a rendeltetési országokhoz.

Kitekintés

A jövő bűncselekményeinek alakítását befolyásoló tényezők és ezek következményei közül néhányat már ma is ismerünk, néhányat pedig képesek vagyunk előre jelezni. Az Europol az általa közreadott jelentésben fontosnak tartja hangsúlyozni ezeknek a tendenciáknak a tudatosítását és a felkészülést a kezelésükre.

Az első figyelmen kívül nem hagyható ilyen tényező a digitalizáció további térnyerése. A digitális szolgáltatások köre szédületes ütemben fejlődik, ezek a szolgáltatások pedig jelentős hatással vannak a teljesség igénye nélkül a társadalomra, a közigazgatásra, a közlekedésre és a kereskedelemre is. A világgjárvány ráadásul fel is gyorsította ezeket a digitalizációs folyamatokat. A tagállamok részéről egyre nagyobb mértékben kiépülő digitális infrastruktúrák azonban paradox módon fokozott sérülékenységghez vezethetnek. A digitalizáció következtében az elektronikusan nyilvántartott személyes adatok mennyisége nő, ráadásul ezek az adatok többnyire magánvállalatoknál vannak. Ez pedig fokozott, államilag is támogatott védelmet igényel. Fennáll a veszélye annak, hogy az adatok exponenciális növekedése komoly kihívás elé állítja azokat a kormányokat, amelyek nem képesek kezelni és megvédeni ezeket az információkat. Az érzékeny adatokhoz való hozzáférés reményében a kiberbűnözők kifinomult támadásokat indítanak majd a kritikus infrastruktúrák ellen a jövőben is. A kriptovaluták törvényes vállalkozások és magánszemélyek általi széles körű elfogadása jelentős hatással lesz majd a fizetési folyamatokra, ez a terület azonban még nem kellően szabályozott. A hatóságok egészen egyszerűen nem rendelkeznek kellő információval a szükséges szintű védelemhez. A digitalizáció növekedésével egyenes arányban nő majd a félretájékoztatás, a hamis hírek és összeesküvéselméletek száma is. Ezt szintén kezelni kell majd.

A másik fontos tényező a geopolitikai faktor felértékelődése. Biztosan állíthatjuk, hogy Kína kereskedelemre, infrastruktúrára és biztonságra globális szinten gyakorolt befolyása, különösen a Közel-Keleten, Közép-Ázsiában és Afrikában, az Európai Unió külpolitikája mellett a térség belső biztonságára is hatást gyakorol majd. Az Europol állítása szerint ez minden bizonnyal nagyobb együttműködést tesz majd szükségessé a nemzeti hatóságok között minden olyan biztonsági területen, mint a közvetlen védelem, a hírszerzés és a bűnüldözés. Ezen túl, az Unió periferiáján számos konfliktus van. Gondoljunk csak a stabilitási problémákra Ukrajnában, Líbiában, a Száhel-övezetben, vagy a Földközi-tenger keleti medencéjében. A konfliktusok további eszkalálódása, illetve újak kialakulása további tömeges migrációs hullámokat indíthatnak az Unió felé, erősítve ezzel az embercsempészek lehetőségeit.

A harmadik említésre érdemes tényező a zöld átmenet jelensége, ami tulajdonképpen a gazdaság, a társadalom és a technológia minden aspektusát érintő, kevésbé erőforrás-igényes és környezetileg fenntarthatóbb életmód felé tett lépéseket jelenti. A folyamat nyilvánvalóan üdvözlendő, de ne feledjük, a bűnözők is profitálni akarnak ebből a fejlődésből, és egyre komplexebb rendszereket építenek ki, amelyek megpróbálják megnyerni maguknak az e területre allokálható erőforrásokat és támogatásokat. A hulladékgazdálkodás és az újrahasznosítás kulcsfontosságú ágazatokká válnak, és mint fentebb érzékelhettük, ezekben a bűnözők is látnak fantáziát.

A negyedik tényező pedig a világgjárvány hatása. Láthatjuk, hogy a pandémia többnek bizonyult, mint egy globális közegészségügyi válság, és jelentős változásokat eredményezett a súlyos és szervezett bűnözés területén is. A bűnözők kihasználta a változásokat és tiltott tevékenységeiket a válsághelyzethez igazították. A járvány közép- és hosszú távú következményei pedig további sebezhetőséget eredményeznek majd. Az elhúzódó világgjárvány súlyos terhet ró az európai és a globális gazdaságra, egyes országok pedig gazdasági visszaeséssel szembesülnek majd. Azt prognosztizálhatjuk, hogy a növekvő szegénységgel és társadalmi egyenlőtlenséggel járó gazdasági visszaesés, táptalajként szolgál majd a szervezett bűnözés számára.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2021/20

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Árva János, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Felméry Zoltán, 2021